

Het andere Wylre

Peter Keijsers

Het andere Wylre

**Tussen vestingstad Venlo en
heerlijkheid De Munt in Tegelen**

Alle teksten door Peter Keijsers, behalve transcriptie
leenboek: ChatGPT

Afbeeldingen: Zie Verantwoording bij de afbeeldingen

Foto voorzijde: Roermondsepoort.nl

Layout: Peter Keijsers

Editor: Freek Exterkate

ISBN: 9789403803753

© Copyright 2026: Peter Keijsers/PerKament Uitgeverij

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag door
derden op enigerlei wijze voor welk doel dan ook gebruikt
worden zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming
vooraf van de auteur en/of uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Heerlijkheid of leengoed?	9
Het leenboek van het Huis Wylre met transcriptie	25
De gebouwen	73
Bewoners, families en eigenaren	95
Hulster Heinke, de Wervers en de baron Von Glasenapp	111
Huidige situatie	121
Verantwoording bij de afbeeldingen	137
Geraadpleegde bronnen en literatuur	139

Voorwoord

In het zuiden van de Nederlandse provincie Limburg ligt een dorpje met de naam Wijlre. Het 2420 inwoners tellende kerkdorp in de gemeente Gulpen-Witterm is de thuisbasis voor een van de grootste Nederlandse biermerken, Brand.

Dat is echter een ander Wijlre dan de Heerlijkheid Wylre bij Venlo. De spelling is ook anders. De eerste Van Wylre komt echter wel uit het Zuid-Limburgse dorpje.

Aanvankelijk was het goed Wylre in de 12e eeuw niet veel meer dan een statig huis met enkele bijgebouwen. Door de eeuwen heen werd het steeds verder uitgebreid, tot aan de dorpsgrens van Tegelen en de bantuin van Venlo. Een bantuin was vroeger een rechtsgebied van een (vesting)stad, *buiten* de stadsmuren. Hier komt ook het woord 'verbannen' vandaan: uitwijzing van een persoon buiten de stadsmuren. Het hoorde wel bij de stad, maar het was niet beschermd door stadswallen.

Volgens sommige bronnen waren het de Venlonaren die een beekconflict met Tegelen begonnen, maar dit kan ook heel goed de familie Van Wylre zijn geweest. Er is echter nooit echt steekhoudend bewijs hiervoor gevonden.

In dit boek neem ik u mee naar de plek waar het kasteel heeft gestaan, door de stamboom van de familie, het complete leengoed met ook andere bezittingen elders, een van de beruchtste Venlonaren en een markante Tegelenaar, om uiteindelijk een situatieschets te geven van de huidige situatie.

Ook geef ik een complete transcriptie van het Leenboek van Wylre. Let echter op: dit is *geen* vertaling naar modern Nederlands, maar enkel een herschrijving van het leenboek in druktekst.

Van het goed Wylre – of Hof ter Haghe, zoals het ook werd genoemd – is bijna niets meer over. Op het terrein van het verdwenen kasteel

ligt sinds 1901 de algemene begraafplaats van de gemeente Venlo. In het landschap is echter wel nog een enkel bewijs van het bestaan van het goed te vinden. Ontdek het in een van de hoofdstukken!

Rest mij alleen nog om u veel leesplezier te wensen.

Peter Keijsers

Heerlijkheid of leengoed?

Het goed Wylre wordt, voor zover op dit moment bekend, voor het eerst genoemd in een leenboek waarvan de eerste pagina begint in 1398. Aangezien dit het leenboek van het goed Wylre betreft, zou men kunnen stellen dat Wylre een leengoed was. Desondanks verdient het enige verdere uitleg.

Herkomst

De oorsprong van het goed Wylre ligt in Zuid-Limburg, waar in 1040 het daar liggende kasteel door keizer Hendrik III van het Heilige Roomse Rijk werd geschonken aan zijn nicht Ermengardis. Wanneer het een heerlijkheid werd is niet nauwkeurig bekend, maar sinds de 12e eeuw worden wel heren van Wijlre vermeld. In de 13e of 14e eeuw komt dan een adellijke familie Van Wijlre of Van Wylre voor. Merkwaardig genoeg heet deze familie oorspronkelijk Van Wachtendonk, naar het dorp ten noordoosten van Venlo. Als hiervan dan een tak verhuist naar Venlo neemt deze de laatstgenoemde spelling aan. Waarschijnlijk werd dit gedaan om onderscheid te maken met de in Wijlre wonende familie. Maar dit is niet met zekerheid te zeggen, aangezien in die tijd wel vaker de spelling veranderde.

Het Venlose goed

De heren van Wylre waren ridders. De eerste is Johan of Jan van Wylre, die in 1296 als pastoor in Kaldenkerken wordt vermeld. Volgens sommige historici beleent de graaf van Gelder in 1326 Albert van Wylre met het goed *Op Wylre*. Tijdens de stadsverheffing van Venlo op 1 september 1343 is een van de getuigen Johan Albertszoon van Wylre. In 1359 wordt Gerard van Bocholtz, eerder ridder op het Steenen Huys (het huidige stadhuis van Venlo), door een schuldvergelijking eigenaar van een beemd van 20½ morgen oppervlakte, gelegen tussen de hoeve Wylre en de berg aan de Holtmolen.

Vervolgens komt de naam Van Wylre in Venlo voor in een koopakte uit de late 14e eeuw. In die akte wordt vermeld dat de Wylrehof, de Hulsforthof, een molen, een broek, twee halve distelmolens, een aantal *morgen* akkerland bij de beide boerderijen en 7 morgen land in de richting van de Scholmanshof tot het goed behoren, alsmede een hof. Met dit laatste wordt waarschijnlijk het Huis Wylre bedoeld.

In 1402 wordt Godart I van Nyvenheim, met wie Catharina hertrouwde na het overlijden van haar eerste man Godert van Steenberg, beleend met het goed Wylre. Op 23 april 1415 kreeg hij van zijn neef Otto van Driel Alartzsoon volmacht om diens aandeel in de nalatenschap van Johan van Wylre, pastoor te Kaldenkirchen, en Willem van Wylre in ontvangst te nemen. Op 25 augustus 1426 verklaarde Ghene van Vught Gerardszoon, dat Godart van Nyvenheim, diens echtgenote Catharina en hun kinderen hem niets meer schuldig waren.

Dan wordt op 23 juni 1436 Jan of Johan van Nyvenheim, zoon van Godart van Nyvenheim en Margaretha Spee van Langefeld, overigens nog “onmondig”, beleend met huis, hof, molen en broek te Wylre, alsmede het patronaatsrecht te Kaldenkerken en het huis Hulsfoirt.

Uit 1472 stamt een akte van verdeling tussen Johan van Polle en Marie van Polle enerzijds en hun zussen Mechteld en Agnes van Polle, conventzusters van het klooster Mariaweide anderzijds, van de nalatenschap van hun ouders (Johan van Polle en Margriet van Wijlre) waarbij het klooster Mariaweide de hof verwerft. Hier rijst echter een probleem. In de akte wordt gesproken van een Hof Ingen Haeghe, wat wordt vertaald tot de Hagerhof *en* Huis op Wylre. Verderop in dit boek zal duidelijk worden dat de Hagerhof een boerderij moet zijn geweest, terwijl met het Huis op Wylre het kasteel Wylre wordt bedoeld. Bekend is dat het klooster

[1] De akte van verdeling uit 1472

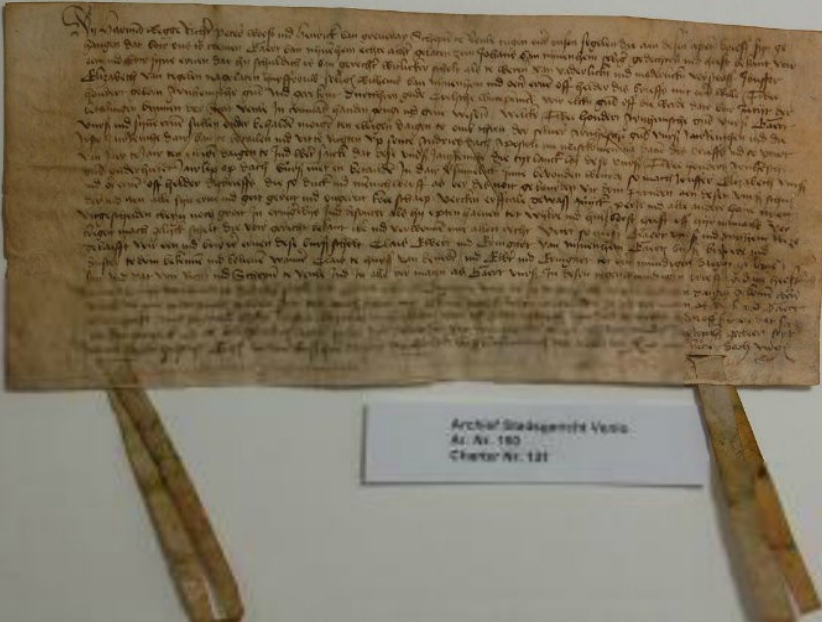
Mariaweide op den duur het landgoed in bezit kreeg. Enige verwarring ontstaat dan als wordt aangenomen dat de hoeve Hagerhof (destijds eveneens omschreven als hof) wordt bedoeld, in plaats van het Huis op Wylre. Waarschijnlijk heeft het klooster dus eerst de hoeve overgenomen en pas later het kasteel.

Op 14 juli 1474 wordt Godart III van Nyvenheim III, zoon van Jan van Nyvenheim en Gertrudis Rosen, als hertog van Gelre en Zutphen beleend met het goed Wylre.

Akten

Een document, opgemaakt op 14 december 1476, toont de volgende tekst:

*Gegeven in t jaer Ons Heren dusent dryhondert achtendenegentich op Sint Tyburcius ende Valeryanusdach"
Geraert van Hellu en Johan Vinck, schepenen te Venle, verklaren dat Jakob van Briseck heren Heinrics Haerdevusts knape 50 Rijns gulden kwijt scheldt aan Goedaert van Nivenheim, volgens een daarvan zijnde schepenbrief. Met de twee zegels vande oorkonders.*

[2] Het document uit 1476

Goedaert van Nyvenheim had dus een schuld bij Henric Haerdevust, die leenman was van Jakob van Briseck, van 50 Rijnse guldens. Die schuld werd volgens deze akte kwijtgescholden. Het document is ondertekend en van zegel voorzien van zowel Geraert van Hellu als Johan Vinck, die beiden schepenen waren te Venlo. Het is dus zeer aannemelijk, dat het Huis Wylre in die tijd al in de invloedssfeer lag van de familie Van Nyvenheim.

Een document, opgemaakt op 14 december 1476, toont de volgende tekst:

Gegeven in 't jair Unss Heren dusent vierhondert sessendeseventich des anderen dach na Sente Luci virginis" Harman Wegge, richter, Peter Woest en Henrick van Greveray, schepenen te Venle, verklaren dat Gaert van Nijvenhem nagelaten zoon van wijlen Johan van Nijvenhem schuldig is wegens de erfenis van zijn ouders aan jonffer Elizabeth van

Tegelen, weduwe van Wilhem van Nijvenhem 200 gouden Arnhemse gulden en hij zal daarvoor jaarlijks op Sint Andries een rente geven van 10 gouden Arnhemse gulden met als onderpand al zijn roerende en onroerende goederen van zijn hoeven te Wylre en Hulsvorst. Gaert blijft voor deze overeenkomst borg voor zijn broers en zuster Clais, Elbert en Ermgart van Nijvenhem totdat Clais terug komt van beneden en zodra Elbert en Ermgart meerderjarig zijn geworden.

Gaert van Nyvenheim, zoon van de overleden Johan van Nyvenheim, is volgens deze akte een bedrag van 200 gouden Arnhemse guldens schuldig aan Elizabeth van Tegelen, weduwe van Willem van Nyvenheim. Daartoe zal hij volgens akte jaarlijks op Sint-Andreasdag, 30 november, een rentebedrag aan haar betalen van 10 Arnhemse guldens. Als onderpand worden zowel de Wylrehof als de Hulsforthof (Hulsvorst) genoemd. Tevens staat Gaert borg voor zijn broer Clais, die ten tijde van opmaak elders verblijft, en zijn minderjarige broer en zus Elbert en Ermgart.

In 1480, tijdens het beleg van Venlo dat plaatsvond in de Gelderse Onafhankelijkheidsoorlog, slaan de Engelse belegeraars hun kamp op ten zuiden van de vestingstad. Hiervoor nemen zij hun intrek in en om het Huis Wylre. Nadat de belegering ten einde is kappen zij al het houtgewas en voeren ze het koren weg. Daarna steken zij zowel het huis als twee hoeves en de molen in brand. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat er in die tijd tenminste drie hoeves op het goed hebben gelegen: de Wylrehof, de Hagerhof en de Hulsforthof. Welke van de drie gespaard is gebleven, is dus onduidelijk. Ook is onduidelijk welke van de twee halve distelmolens bedoeld wordt.

In 1385 is het goed in handen van Godert van Steenberg en Catharina van Wylre. Na de dood van Van Steenberg hertrouwt Catharina met Godart van Nyvenheim. Tot in de 16e eeuw blijft het goed in bezit van de Van Nyvenheims.

Van 17 maart 1487 stamt een document met de volgende tekst:

Gegeven in den jaeren Uns Heren dusement vierhondert sevenindachtzich up Sent Gertrudenvont der heligen junffrouwe" Elbert van Nyvenhem verklaart aan zijn broer ... van N[yvenh]em [die borg bleef voor] pape Jan van Tegelen voor veertig Rijns gulden te betalen met Sint Andries en stelt tot onderpand zijn deel van zijn goed genaamd te Wylre. Aangezien Elbert op het moment geen zegel heeft verzoekt hij zijn ooms Johan van Tegelen en Wilhem [Ro]sen namens hem te zegelen, hetgeen ze doen.

Uit deze akte wordt duidelijk dat Elbert van Nyvenheim aan zijn broer Gaert (zie vorige akte) op 30 november, Sint-Andreasdag, 40 Rijnse guldens betaalt als aflossing van de eerder genoemde schuld aan Elizabert van Tegelen. Hij stelt daarvoor zijn deel van het Huis Wylre als onderpand en vraagt zijn ooms Johan van Tegelen en Wilhem Rosen namens hem met zegels te ondertekenen, aangezien hij zelf geen zegel heeft. Deze zegels zijn echter in de loop der tijd verloren gegaan.

Op 24 januari 1492 wordt Catharina Vinck door Adolf, graaf van Nassau, stadhouder van Ienen in Gelder en Zutphen, met de lijftocht van Wylre beleend. Op 12 april 1493 verklaarde Godart van Nyvenheim zijn broer Nicolaas jaarlijks voor de van hem in pacht genomen goederen te Wylre 14 enkele gouden rijnsche guldens te betalen. De clericus Nicolaas van Nyvenheim werd op 27 Juni 1496 door zijn broer Godart (als vergever van de pastorie van Kaldenkerken), na de dood van pastoor Wynand, aan de aartsdiaken van Kempenland gepresenteerd. Op 1 februari 1501 verklaarde Elbert van Nyvenheim van zijn broers Godart en Nicolaas van Nyvenheim voor zijn gepretendeerde rechten op de goederen van Wylre en Hulshorst 23 gouden rijnsche guldens ontvangen te hebben, en beloofde gedurende de twee volgende jaren daarvan niets meer te vorderen, hetzij met recht, brand, bedreiging of anderszins.

Intussen woedde de Gelderse Successieoorlog, die in 1477 was begonnen, nog steeds door en werd de vestingstad Venlo in 1499 opnieuw belegerd door Maximiliaan van Oostenrijk. Hoewel details van het beleg ontbreken, mag het als aannemelijk worden beschouwd dat het goed wederom diende als uitvalsbasis, ditmaal voor Roomse troepen die er overigens niet in slaagden de stad in te nemen.

Op 16 maart 1507 verklaarden Godart van Nyvenheim en Catharina Vinck, dat zij Godart Vinck en Cornelia Spee, hun zwager, broeder en nicht, uit de inkomsten van Wylre schadeloos zouden houden voor de 600 gulden, waarmede zij hun erfdeel belast hadden ten behoeve van Godart, toen hij gevangen was (waarschijnlijk wegens doodslag of, zoals dat destijds heette: manslag). Op 23 februari 1509 verklaarde Catharina Vinck voor de schepenen van Venlo, Godart Bugell en Willem van Oeijen, dat haar echtgenoot Godart van Nyvenheim op 27 December 1508 overleden was, en testamenteerde Godart Vinck, haar broer, met het gehele leengoed Wylre, zowel wegens haar lijftocht, als ook wegens verschrijvingen aan hem en zijn echtgenote Cornelia van Spee. Godart Vinck werd 17 Maart 1509 uit naam van zijn zuster Catharina beleend met haar lijftocht aan het leengoed Wylre.

Van 4 maart 1510 stamt vervolgens een andere akte met de tekst:

Gegeven in den jair Onß Heren duysent vijffhondert ind tyen op manendach post Oculi" Gairt Vinck en Henrick van Hushoiven, schepenen te Venle, verklaren dat Zoetken Daemen weduwe van Jan Daemen overgedragen heeft aan Johan van der Grynde en zijn echtgenote Janna een schepenschuldbrief, groot 200 gouden Arnhemse gulden , zoals wijlen Wilhem van Nyvenhem had overgegeven per